

6. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу / Василь Олександрович Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1971.

Systematic approach to formation of educational interests of preschool children in the process of researching work

The theoretical aspects of formation of preschool children's educational interests are analyzed. The peculiarities of application of systematic approach to formation of educational interests of preschool children in the process of researching work are shown.

Key words: educational interests, educational environment, research work.

УДК 372.3(4)
ББК 74.04(4/8)

Неллі Лисенко

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ТВОРЧИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

У статті розглянуто стартові можливості дошкільної освіти 28 країн, що увійшли в Євроспільноту; проаналізовано пріоритетні напрями її розвитку задля збереження національних здобутків у кожній з них, а також увиразнено спільні засади для творення єдиного освітнього простору.

Ключові слова: система, дошкільна освіта, Євроспільнота, модернізація, програма, виховання, цінності, національні традиції.

Актуальність. Сучасне українське суспільство активно вдається до пошуку раціональних шляхів формування особистості, утверджуючи єдність національних і європейських традицій та цінностей. Педагогічні теорії, методи і прийоми, накопичені в розвинених країнах Європи, можуть бути успішно використані задля вирішення найважливіших проблем щодо всебічного розвитку особистості й гуманізації навчально-виховного процесу в закладах освіти України. Особливої значущості такий підхід набуває для національного дошкілля.

Загалом це потребує не лише досліджень і запозичень, а, передусім, цілісного аналізу досвіду дошкільної педагогіки країн розвинутої демократії шляхом вивчення тенденцій та їхніх особливостей на шляху побудови систем суспільного дошкільного виховання у таких країнах. Адже, знайшовши свій вектор національно-культурного поступу, вони сьогодні неухильно рухаються вперед.

Як відомо, становлення і розвиток систем суспільного дошкільного виховання в країнах європейської співдружності зазнали суттєвих змін, починаючи з кінця 80-х років ХХ століття. Період інтенсивного реформування в останні десятиліття ХХ – на початку ХХІ століття, віддзеркалює специфіку демократичного устрою кожної країни, зокрема двадцяти восьми країн, а також освітнього простору Європейської спільноти загалом.

Постановка проблеми. Для оцінки стартових можливостей країн Євроспільноти, спершу слід коротко торкнутися витоків порушеної нами теми, оскільки до останніх десятиріч ХХ століття дошкільна освіта в європейських країнах роками рухалася відмінними між собою напрямками.

Виклад основного матеріалу. Турботу про дітей і батьків дещо по-різному здійснювали в країнах, які належали до соціалістичного блоку (далі І-ий блок –

країни РЕВ) та у країнах, які неухильно перебували у протилежному – капіталістичному блоці (II-ий блок).

Узагальненням для країн першого блоку слід назвати всеохоплюючий перехід до обов'язкової загальної десятирічної освіти дітей на основі впровадження нових програм уже наприкінці 70-х років минулого століття.

Таким чином, із 60-х років XX століття в них було започатковано модернізацію і дошкільної освіти, розглядаючи її не лише як важливу і невід'ємну ланку загальної системи освіти, а й як першочергове завдання соціокультурного поступу кожної країни шляхом соціалістичного устрою. На дошкільне виховання у всіх країнах учасницях Ради Економічної Взаємодопомоги на дошкільну освіту покладалась відповідальність за різносторонній розвиток і всебічне виховання дітей, що повинно було сприяти, в подальшому, суттєвому підвищенню загальноосвітнього рівня усіх випускників шкіл та їхньому успішному професійному вибору.

Відповідно, не лише поетапно в зазначеному напрямі зростала кількість дитячих садків у міській та сільській місцевості, а й забезпечувався їхній обов'язковий перехід на нові програми. Орієнтиром для науково-дослідницької діяльності вчених і практикантів країн соціалістичного блоку неухильно слугувала "Програма виховання в дитячому садку" (1971; 1976), яку було розроблено в НДІАПН СРСР, точніше – Російської Федерації.

Із кожним перевиданням їх розглядали як оновлені та удосконалені (із суттєвим поглибленням загально-виховного та загальноосвітнього потенціалу), що подавали не лише обсяг рекомендованих знань, а й обов'язкових функцій, які покладались на дитячі садки. Дошкільним працівникам братніх країн дозволялось творчо використовувати напрацьовані для реалізації матеріали із урахуванням специфіки кожної країни.

Щодо досліджень учених Болгарії, НДР, Угорщини, Чехословаччини, Польщі і т.д., варто зауважити, що вони здійснювались значною мірою під керівництвом провідних радянських фахівців у галузі дошкільної педагогіки. При міністерствах національної освіти країн-учасниць, а також у їхніх наукових підрозділах ученими країн РЕВ у досить розгалуженій мережі науково-дослідних закладів активно досліджувалась педагогічна проблематика в галузі дошкільної освіти, шляхи удосконалення і підвищення кваліфікації вихователів (учителів) задля пошуку оптимальних варіантів синтезу змісту рекомендованої програми в СРСР та національних програм для дитячих садків. Основний натиск було зроблено і на реорганізацію системи дошкільного виховання – від удосконалення типів дитячих садків – до модернізації змісту, форм, і методів освіти шляхом посилення їх ідеологічної спрямованості на захист соціалістичних цінностей, розвитку творчих здібностей дітей, стимулювання їх пізнавальних інтересів, тощо.

Для перманентного удосконалення систем дошкільної освіти країн соціалістичної співдружності неухильним прикладом слугував її стан у Радянському Союзі, тобто в його п'ятнадцяти республіках. У народів братніх соцкраїн невтомно формували прагнення до наслідування доробку вчених і практиків шляхом співробітництва в галузі дошкільного виховання під пильним керівництвом повноважених членів марксистсько-ленінських партій на місцях. Уся діяльність повинна була спрямовуватися на виховання активної особистості із чітко вираженими соціальними інтересами, соціалістичним світоглядом і моральними установками відповідно до морального кодексу будівника комунізму.

Видатними успіхами радянської системи дошкільного виховання переконливо доводили не лише в Європі, а й на інших континентах переваги соціалізму, як вищого досягнення людства: лише і тільки соціалізм в змозі забезпечити реалізацію основного соціального права людини – права на освіту.

Щодо другого блоку європейських країн, об'єктивно слід наголосити на мозаїчності ситуації в дошкільній, особливо тоді, коли мовиться про країни з класичним баченням важливості системи дошкільної освіти в структурі освіти країни загалом.

Скажімо, для прикладу, це – Великобританія, ФНР, Франція та ін., із багатою спадщиною педагогів – творців її змісту. Водночас слід назвати ті країни, в яких десятиріччями ця система функціонувала із повним узалежненням від соціального і майнового статусу батьків, а право дітей на дошкільну освіту було або формальним, або ж перебувало на відповідальності родини (Голландія, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія та ін.).

Об'єднуючою для дошкільного виховання країн другого блоку слід назвати ідею “рівності шансів”. Хронологічно вона співпадає із наведеним вище періодом характеристики країн I блоку. Щодо самої ідеї, вона знайшла і знаходить сьогодні чимало прибічників у середовищі вчених і практиків дошкільної галузі освіти. Її інтелектуальна і соціальна конкурентоспроможність зумовлювалась орієнтуванням на рівність можливостей для навчання й розвитку усіх дітей відповідно до їхнього особистісного потенціалу.

Власне “ідея рівності” шансів стала стрижнеутворюючою не лише для програм дошкільної освіти, а й для шкільної політики, передусім, і цілісних країн, і, в тому числі, на всіх федеральних землях у таких країнах, як для прикладу – НФР – Німецька Федеративна Республіка.

Першочерговими критеріями доступу до освіти в дитячих садках слугували інтереси, здібності й виражені нахили дітей до певних видів (сфер) діяльності. Зазвичай, у країнах цього блоку саме майнова нерівність визначально впливала на вибір типу дитячого садка і, відповідно, на якість дошкільної освіти. Попри це яскраво виражені особистісні нахили й індивідуальний потенціал кожної дитини, був вагомим аргументом для забезпечення їй належних умов для розвитку і самореалізації у майбутньому.

Особливо в останнє десятиріччя (кінець 80-х рр. XX ст.), на основі аналізу літературних джерел, спостерігаємо зростання фінансування на заклади для обдарованих дітей (бюджетні витрати зростали на окремих землях утричі), на спеціалізовані заклади за різним профілем – спортивні, творчі, дослідницькі (на кшталт станцій юних техніків у СРСР) та ін. Особливі зацікавлення до таких закладів виказували (і виказують) меценати, спонсори, які вбачають у результатах їхньої діяльності очевидний потенціал і соціальну значущість для прогресивного поступу країн. За спонсорські кошти розвивались авторські школи унаслідок чого прогресивні ідеї Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, С. Френе та ін. неухильно втілювались у реальний педагогічний процес дитячих садків, центрів дитячого розвитку, центрів соціальної адаптації та ін.

До не менш виразних ідей, якими можна об'єднати стан дошкільної освіти в означених країнах слід назвати неухильне додержання її першооснови – показників психолого-педагогічного і соціологічного вимірів рівня виховання дітей дошкільного віку, стану підготовки й удосконалення педагогічних кадрів до роботи з ними:

оновлення змісту навчальної діяльності, його модернізація шляхом втілення технічних засобів навчання.

Для прикладу, скажімо, із 1945 року діє Міжнародний центр педагогічних досліджень у французькому місті Севр. Знахідки його співробітників відомі й актуальні не лише у дошкільних закладах Франції, а далеко за її межами і не лише в дитячих садках – це перша ланка. Одним із пріоритетів тут став розвиток творчих здібностей дітей шляхом використання ТЗН в руслі їхньої модернізації. Співробітники кафедри педагогіки Паризького університету докладають чимало зусиль для удосконалення освітньої технології Селестина Френе із урахуванням запитів дітей уже в ХХІ столітті.

Дошкільними освітянами країн II блоку досягнуто чималих успіхів попри низку об'єктивних проблем, які супроводжували поступ першої ланки освітньої системи. Важливими і все ще не вирішеними наприкінці ХХ століття, залишались питання координації та наступності в змісті дошкільної й початкової освіти, стандартизація освітніх досягнень дітей, дослідження актуальних напрямів професійної підготовки педагогів, а також пропаганда педагогічних знань для широкого загалу батьків із урахуванням їх соціального статусу й актуального освітнього рівня та ін.

У підсумку короткої характеристики стартових можливостей країн, які ввійшли до складу Європейської спільноти можемо стверджувати, що в кожній із них система (в т. ч. і зміст) дошкільної освіти були зумовлені низкою об'єктивних чинників. До найвагоміших відносимо такі: рівень соціально-економічного розвитку; наявність науково-педагогічного доробку в теорії й практиці виховання дітей в історії культуротворчих процесів на шляху цивілізаційного поступу нації (країни); географічні й кліматичні умови; рівень культурно-освітнього розвитку населення, умови й перспективи його урбанізації та міграції.

Визначаючи стратегічні напрями розвитку освіти у країнах-учасниках (кандидати – п'ять країн теж нами брались до уваги) Європейського союзу, до першочергових ними було віднесено розробку єдиної методології функціонування системи дошкільної освіти.

Із перших днів функціонування спільноти, систему дошкільної освіти розглядали як обов'язкову і невід'ємну ланку в структурі освіти кожної країни, зокрема і спільноти, загалом. Відповідно, цю вимогу було доведено й до української влади, що призупинило тотальне знищення мережі закладів дошкільного виховання у нашій державі на зламі тисячоліть. Із часу ухвали відповідних вимог до країн-учасниць і країн-кандидатів на вступ у Євроспільноту, проблеми дошкільної освіти не втрачають своєї актуальності. Натомість можемо стверджувати, що їх реально розглядають як проблеми "вічні", оскільки світ дорослих всеціло спирається на Світ Дітей.

Методологія функціонування системи дошкільної освіти в певній країні й надалі віддзеркалює особливості її розвитку. Однак, попри це, все ж за роки функціонування Європейського союзу чітко викристалізувались і певні тенденції. Їхній аналіз є метою цієї статті. Можемо їх чітко розглядати за очевидні орієнтири для означення першочергових проблем у кожній країні, а також для пошуку шляхів їхнього розв'язання, спираючись на спільну, цілісну платформу (основу), якою є Європейський освітній простір.

Новому розумінню сутності дошкільної освіти притаманне визнання не лише спільних цінностей для всіх країн, а й збереження своєї національної неповторності,

що, об'єктивно, є досить складним і, водночас, незаперечним прагненням і учених, і практиків у царині дошкілля.

В Євроспільноті, з перших років її функціонування, відразу порушили питання про механізми симіляції (асиміляції) й про їхні наслідки для збереження національної самобутності системи освіти у кожній країні.

Тенденції розвитку й удосконалення дошкільної освіти, які ми розглянемо, за своєю виразністю все ж допускають їх певну субординацію. Якоюсь мірою вона є умовною, адже, в кожній країні співіснують різні типи дитячих садків, в яких усталені дещо відмінні між собою стилі виховання і методи реалізації його цілей; припустимими все ще є релігійні, класові, регіональні й етнічні варіації. Відтак, визначальною увиразнюємо тенденцію (до неї сходяться всі інші, менш значущі) підвищення рівня ефективності та якості змісту освіти кожної дитини (особи) із наймолодшого віку. Завдання полягає в тому, щоб за допомогою дошкільної освіти досягти соціально значущої стратегічної мети – всебічного і гармонійного розвитку кожного громадянина спільноти, спираючись на його особистісний потенціал.

Науковці, дослідники і практики визнають досяжність очікуваних результатів на основі впровадження виробленого змісту програм для дитячих садків із урахуванням їхньої специфіки. Водночас, усі сходяться на утвердженні необхідності та доцільності спрямувати цей зміст на посилення його розвивального потенціалу. Отож, рекомендовано так впливати на дітей, щоб забезпечити максимальний рівень їхнього розвитку. У межах цієї тенденції, активізуються два її аспекти: перший – збереження цілісності особистості, яка активно формується з раннього віку сукупно з усіма її внутрішніми структурами, що є і метою дошкільної освіти, і, водночас, фактором забезпечення її ж поступального розвитку. І другий аспект – забезпечення сприятливих умов для розвитку індивідуального потенціалу кожної дитини, її нахилів і задатків, стимулювання й мотивування її до дитячої творчості уже в дошкільному віці.

І якщо до 80-х років XX століття у кожній європейській країні педагоги дискутували з приводу змісту дошкільної освіти, типів дитячих садків та джерел їхнього фінансування, то на межі XX–XXI сторіччя, із утворенням Євроспільноти, не лише ці означені питання ставали першочерговими. Видатні учені зацораз активніше схилились до думки про необхідність дати нове визначення змісту поняття “дошкільна освіта”, конкретизувати вимоги до неї, а також окреслити фактори впливу на забезпечення її ефективності, звернувши увагу на методики і засоби їхнього реалізації в руслі інноваційних підходів.

Із часу функціонування об'єднання європейських країн у його вже сформованому освітньому просторі, проблеми освіти дітей дошкільного віку, її зміст, методи і засоби донесення не лише посіла першочергове місце, а й активізувала низку інших її аспектів, як от: визнання необхідності виховання всіх дітей у певному дусі задля зближення різних націй, нівелювання релігійних і культурних кордонів, об'єднання дітей, надалі, в дорослому віці, з метою збереження стабільності й миру в широкому сенсі. Дошкільна освіта починає функціонувати як універсальний засіб нагромадження “всіх знань дітей у всіх про все”, “удосконалення самого себе згідно своїх зацікавлень” та ін.

Теоретики і практики започатковують вирішення основних завдань дошкільної освіти, а саме: укладання її змісту, форм і методів навчання й виховання; налагодження взаємовідносин у системі “дитина – дорослий – світ”, які розглядаються за сутнісні проблеми сьогодення; виховання особистості в сучасності

– для майбутнього шляхом формування навичок соціальної поведінки; досягнення особистісних перспективних позицій в руслі загальної перспективної педагогіки, що спирається на єдину методологічну основу – всебічне знання педагогами у закладах формальної освіти кожної дитини, її можливостей та особливостей.

Упродовж перших десятиріч, тобто з кінця XX століття, такі прагнення реалізувались у наукових дискусіях на конференціях і конгресах. Паралельно з ними тривав невтомний пошук низки стрижнеутворюючих, які б сприяли інтегруванню систем дошкільної освіти в її цілісний варіант, без кордонів. Із перших років першого десятиріччя XXI століття такими стає зміст дошкільної освіти – дошкільна дидактика. Саме вона уможлиблює об'єднання зусиль представників різних країн, які напружують два її виміри – I-й спільноєвропейський і II-й – на основі національного (субординація чисто умовна).

Власне започаткування такого підходу утворює навчання дітей у дитячих садках, як вид діяльності, а функцію дошкільної дидактики спрямовує на випередження рівня розвитку кожного вихованця. Цьому сприяють спільні пошуки теоретиків і практиків дошкільних закладів (забезпечення співвідношення між теорією й практикою), стимулюючи формування пізнавальної активності дітей й випереджуючи, в такий спосіб, реальну й актуальну практику.

Поступово у зміст дошкільної освіти вводяться такі форми, методи і прийоми роботи з дітьми, які доведено за ефективні, насамперед, у експериментальних групах дисертаційних і дослідницьких робіт учених, а зміст і технологія їхньої реалізації в дитячих садках прогноуються в такому аспекті: враховується специфіка кожної країни попри те, що незмінними залишаються очікувані результати. Вони є універсальним і об'єднуючим стрижнем для дошкільної системи усіх 28 країн. І це принциповий, аксіологічний підхід, який спирається на засадничі параметри освітнього простору в дошкільних закладах країн Європейської спільноти: об'єкт – засоби – результат.

Висновки. У цій статті ми обмежились аналізом вищезазначених тенденцій із міркування про її обсяг. Метою наступної статті стане аналіз актуальних досягнень учених і практиків дошкільної освіти країн Євроспільноти.

The starting possibilities of preschool education of 28 countries that entered to Euroassociation are considered in the article; the priority directions of its development for the sake of maintenance of their national achievements are analysed, general principles for creation of single educational space are underlined.

Key words: system, preschool education, Euroassociation, modernisation, program, education, values, national traditions.

УДК 372.46:81'24

ББК 74.268.1

Тамара Марчій-Дмитраш

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті актуалізовано специфіку організації навчальної діяльності учнів початкової школи у процесі вивчення іноземної мови. Обґрунтовано компоненти (цільовий, мотиваційний, змістовий, процесуально-ігровий, результативний, контроль-